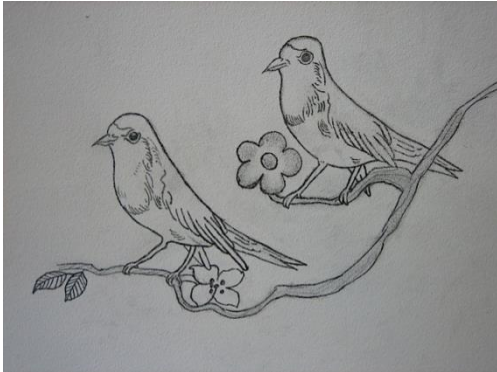


Werkalliantie en de kracht van het medium

Een inventariserend afstudeeronderzoek naar de functie van de vaktherapeutische media bij de werkalliantie van therapeut en jongere binnen aedwonaen kader.

Door Eunice van Kralingen en Jolida van der Linden



Gemaakt door jongere in JJI Lelystad

Het onderzoek, beschreven in dit artikel, is een onderzoek naar aanleiding van het onderzoeksproject Stay-Tuned. Het onderzoek van Stay-Tuned is een theoretische onderbouwing van de alliantie-monitor (Menger & Donker, 2013) die toepasbaar wordt gemaakt voor vaktherapeuten en jongeren in gedwongen kader.

Aan de hand van eerder onderzoek blijkt dat werkalliantie de kwaliteit van de therapie maakt of breekt. (Menger & Donker, 2013) Ook in dit onderzoek naar de theoretische onderbouwing van de functie van het medium met betrekking tot werkalliantie tussen jongeren en vaktherapeuten in het gedwongen kader, komt dit gegeven terug.

Dat dit van belang is, benadrukt het feit dat werkalliantie een belangrijk aspect is binnen de therapie. Echter, therapeuten benadrukken ook altijd dat het medium een grote bijdrage levert aan de therapie. Als beide belangrijk zijn binnen de therapie, is het voor de therapeuten ook van belang om de functie van het medium te weten met betrekking tot werkalliantie. Dit leidde tot de volgende vraag voor het onderzoek: *Wat is de functie van het medium bij werkalliantie van vaktherapeut en jongere, tussen de 12 en de 25 jaar, in gedwongen kader?*

In dit artikel staat allereerst een korte omschrijving van de onderwerpen die in de onderzoeksvraag staan beschreven. Daarna zal worden ingegaan op de resultaten die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen. Vervolgens volgt er een discussie, waarna er een conclusie wordt beschreven. Tot slot zijn de aanbevelingen, aan de hand van het onderzoek, beschreven in het artikel. Gedurende het gehele artikel is er veelal over 'de therapeut' en 'de jongere' geschreven, waarmee de vaktherapeuten en de jongeren binnen gedwongen kader worden bedoeld.

Onderzoeksmethode

Dit onderzoek is een kwalitatief inventariserend afstudeeronderzoek, als deelonderzoek van het onderzoek 'Stay-Tuned' uitgevoerd onder leiding van

KenVaK. Voor dit onderzoek zijn er twaalf therapeuten geïnterviewd door middel van een half-gestructureerd interview, waarvan er uiteindelijk door ruis in de opname, tien zijn uitgewerkt. Daarnaast zijn er binnen één JJI (Justitiële Jeugdinstelling) en één GGZ-instelling in totaal acht jongeren geïnterviewd. De resultaten van deze interviews zijn gekoppeld aan literatuur. De data-analyse is gedaan volgens de grounded theory. Aan de kwaliteitscriteria is voldaan, door de volgende criteria toe te passen binnen het onderzoek: peerdebriefing, member-checking, repeated analysing en triangulatie .

Jongeren

De adolescentie vindt plaats tussen het 12^e en het 22^{ste} levensjaar (Tieleman, M., 2011). Aangezien de hersenen tot het 25^{ste} levensjaar nog in ontwikkeling zijn (Heffels, A., 2011), wordt er in dit onderzoek gebruik gemaakt van de leeftijdsgroep tussen de 12 en 25 jaar. Deze groep van adolescenten, heet binnen dit onderzoek, 'jongere(n)'.

In deze levensfase gaat de jongere op zoek naar een eigen identiteit. Hierbij wordt er ook gezocht naar autonomie (Tieleman, M., 2011). Hierbij hoort, dat de jongere in deze leeftijdsfase leert omgaan met het nemen van eigen verantwoording.

Naast de beperkingen die een jongere door zijn leeftijdsfase heeft, zijn er in het onderzoek ook jongeren betrokken geweest met een licht verstandelijke beperking. 8% Van de jongeren in een JJI heeft een licht verstandelijke beperking, een kwart van de jongeren is zwak begaafd (Inspectie Jeugdzorg, 19-05-2016). Dit betekent dat de sociale ontwikkeling van de veel jongeren binnen gedwongen kader ook iets achterloopt.

Vaktherapie

Random vaktherapie binnen gedwongen kader zijn al verschillende onderzoeken gedaan. Een groot onderzoek, waarbij ook jongeren betrokken waren, was project RAAK. Hierbij werd gekeken op welke (ontwikkelings-)vlakken interventies gepleegd konden

worden. Hier zijn uiteindelijk 4 kerngebieden uitgekomen. Dit zijn de gebieden: 'Zelfbeeld', 'Emotie', 'Interactie' & 'Cognities' (Smeijsters, H., 2010). Binnen vaktherapie bij jongeren komt naar voren dat de belangrijkste aspecten voor jongeren de autonomie, het zelfbeeld en het zelfvertrouwen zijn. Deze thema's worden veelal meegenomen binnen therapie met jongeren (Schoot, T. & Hooren, S. van, 2015). Ook binnen gedwongen kader spelen deze gebieden een rol (Helmich, M., Willems, G., 2010).

Werkalliantie

Werkalliantie is in 1965 door Zetzel geïntroduceerd en later door Bordin (1979) op de kaart gezet. Volgens Zetzel (1965) heeft voornamelijk de werkrelatie een grote invloed op het effect van de interventies die de therapeut neemt richting de jongere (Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K.; 2014). Bordin heeft het over drie aspecten binnen de therapie, die leiden tot een werkalliantie namelijk: 'het doel', 'de taak' en de 'band'. Het doel en de band zijn de zakelijke aspecten van de behandeling en zijn middel om tot het einddoel te komen. De band is een persoonlijke overeenkomst, die ontstaan is vanuit de reacties tussen de vaktherapeut en de jongere (Hougaard, 1994). Vooral over de band zijn al meerdere onderzoeken geschreven.

Een hechte band is binnen deze setting vaak lastig te creëren. Deze band doet namelijk een beroep op vertrouwenservaringen uit het verleden. In het verleden heeft een jongere binnen gedwongen kader vaak schade opgelopen op het gebied van vertrouwen. Hierdoor heeft een jongere binnen deze setting vaak moeite met het opbouwen van een vertrouwensband. Het aangaan van een band, vraagt van de jongere om alertheid, waakzaamheid en behoefte aan controle (Cleven, G.; 2008). Toch is het creëren van een veilige persoonlijke band belangrijk voor het zorgen van een positieve ervaring rondom hechting. Hierdoor kan er op dat moment sprake zijn van vermindering van delinquentgedrag (Kors, E., 2006). Echter kan deze band niet makkelijk bij de start van het contact tot stand komen en zijn 'het doel' en 'de taak' wellicht een ingang.

Dit maakt dat het voor de behandeling bij deze doelgroep belangrijk is, dat er bewust gekeken wordt naar de werkalliantie. Een positieve werkalliantie is bevorderlijk voor de therapie en hiermee ook voor de behandeling van de jongere. Werkalliantie heeft namelijk volgens Hubble (2010) 5-7 keer zoveel invloed, dan de invloed van therapeutische technieken en opvattingen (Hubble et al (2010) geciteerd door Hermans, J. & Pijnenbrug, H., 2010). Aandacht bij de werkalliantie kan de behandeling binnen vaktherapie bevorderen.

Binnen het gedwongen kader is er door C. Degener, A. Sturm & A. Menger (2013) onderzoek gedaan naar de wijze waarop werkalliantie aangegaan wordt met jongeren, door reclasseringswerkers. Dit onderzoek geeft het belang van het contact tussen de werker en de jongere aan. Dit kan betekenen dat werkalliantie ook in de vaktherapie een rol speelt.

Resultaten

Kenmerken van werkalliantie binnen vaktherapie

De kwaliteit van de werkalliantie, ligt bij het samenwerken aan een doel of een taak binnen de therapie (Stinckens, N., Ulburghs, A. & Claes, L., 2009). De jongeren en therapeuten geven in de interviews ook aan, dat dit samenwerken aan een doel belangrijk voor hen is. Voornamelijk ervaren de jongeren deze kwaliteit, door het krijgen van vrijheid en ruimte om hun eigen aandeel in te brengen. Het is een kenmerk van de werkalliantie dat de jongere mag meebepalen aan zijn doelen binnen de therapie. Tegelijkertijd vinden deze jongeren het belangrijk dat ze gezien worden. Hierbij is het belangrijk om aan te sluiten op de jongere in therapie. Dit gebeurt mede door materialen en opdrachten aan te bieden waar de jongere zich veilig bij voelt. Pas later in de therapie, als de werkalliantie positief aanwezig is, worden materialen uitgezocht die de jongere minder prettig vindt. Deze basisfactoren zorgen voor rationele groei en versterkt het onderlinge vertrouwen. Het medium zorgt bij de jongere voor afleiding van het mentale stuk. Een jongere die verbaal minder sterk is, kan zich zo binnen de therapie toch uiten en de jongere kan ook beter bereikt worden in het contact.

Ik en mijn
muur, hoe sta
ik in contact?
– PI Zwolle



Indicatie van bevordering werkalliantie binnen vaktherapie

De beeldvorming over vaktherapie bij de jongere speelt een belangrijke rol in het wel of niet willen starten van de therapie. Uit interviews blijkt dat dit invloed kan hebben op de werkalliantie.

De sociale context, het systeem en de omgeving, van de jongere werd door de geïnterviewde therapeuten gezien als een bevorderende factor. Het opbouwen van een werkalliantie bij de jongere, begint bij het allereerste face to face contact. Herhaling en het geven van vrijheidsmogelijkheden in het medium stelt de jongere in staat om over de eerste weerstand heen te komen.

Eenmaal in de vaktherapie werkt de ervaring van het moment mee in het wel of niet bevorderen van de werkalliantie. De bekrachtiging van de analogie en de vernieuwende ervaring van het moment, zijn de basis factoren in het contact. De jongere ervaart dit samen met de therapeut, waardoor ze samen een nieuwe ervaring op doen. Hierbij is het van belang dat deze ervaring voor zowel de therapeut als de jongere nieuw is. Zodat de therapeut gelijk staat aan de jongere. Dit geeft de jongere vertrouwen in de therapie en in de vaktherapeut. Dit vertrouwen ontstaat door de gegeven vrijheid, maar

ook door de jongere te helpen bij het medium als de jongere daarom vraagt, waardoor ze zich vaardig voelen in het medium. Daarnaast geven veel van de respondenten psycho-educatie als dat nodig blijkt te zijn tijdens de therapie. Dit gaat veelal over de op dat moment ervaren vitality affects. Doordat de jongere iets ervaart en de therapeut daar een koppeling aan kan geven, krijgt de jongere een idee van wat hij ervaart. Dit geeft de jongere vertrouwen.

Doelen binnen vaktherapie om werkalliantie te bevorderen.

Bij de interviews met de therapeuten kwamen drie doelen naar voren die de werkalliantie leken te bevorderen.

Allereerst het doel: 'kleine doelen stellen en verwachtingen laag houden'. Meerdere therapeuten gaven tijdens het interview aan dat het echt van belang is om, binnen deze setting, verwachtingen laag te houden. Dit deed de therapeut door samen met de jongere kleine doelen te stellen. Het stellen van kleine doelen, maakt dat deze ook behaald kunnen worden, waardoor het zelfvertrouwen van de jongere kan groeien. Dit nodigt volgens Bluming (2016) uit tot het nemen van meerdere stappen. Hiermee geeft de jongere als het ware aan, de therapeut genoeg te vertrouwen om verder te kunnen. Het tweede doel van de therapeut is: 'het gaan werken met of in het medium'. Dat dit een doel is, komt omdat deze doelgroep lastig te behandelen is door weinig motivatie (Respondent vaktherapeut, 2016). Dit betekent dat de therapeut soms uit het medium stapt om de jongere te kunnen bereiken. Langs gaan op cel en een praatje maken, kan al als start van de therapie worden gezien. Toch hebben de therapeuten wel het doel om in en met het medium aan de slag te gaan.

Het feit dat er in het medium non-verbaal gewerkt kan worden, betekent dat de jongere zich wel kan uiten, zonder dat verbaal te hoeven doen. De therapeut kan dan samen met de jongere opzoek gaan naar woorden voor het, door de jongere, onverwoordbare (Respondent vaktherapeut, 2016). Hierbij is het voor de therapeut ook van belang dat die mogelijkheid om non-verbaal te kunnen uiten er is.

Tenslotte is er het doel: 'aansluiten op de jongere'. Volgens Verdonck & Jaspaert (2009) vraagt dit van de therapeut om volledige acceptatie en respect voor de gedachtes, gevoelens en houdingen van de jongere. Voor de therapeuten betekent dit niet, dat ze achter deze gedachtes of handelingen van deze jongere staan. Wel nemen ze deze gedachtes, gevoelens en houdingen serieus. Ze maken ruimte om deze gedachtes, gevoelens en houdingen te onderzoeken en te reflecteren, waardoor er nieuwe gedragsveranderingen plaats kunnen vinden. Hiermee voelt een jongere zich gehoord en mag de jongere er, binnen de therapie, zijn.

Daarnaast blijkt de aanwezigheid van de therapeut, binnen deze setting, een grote rol te spelen bij het ontstaan van de vertrouwensband tussen de therapeut en de jongere (Dokkum, van A.; 2015). Hierbij vinden de geïnterviewde therapeuten het van

belang dat de therapeut zich, binnen de grenzen van professionaliteit, ook open en kwetsbaar opstelt binnen de therapie. Dit is terug te zien aan de rollen die zij binnen de therapie op zich nemen (Respondenten, 2016).

Interventies die de werkalliantie binnen vaktherapie bevorderen.

Het plegen van interventies binnen en met het medium gebeurt op verschillende manieren. De interventies worden non-verbaal en verbaal gepleegd.

Hierbij zijn generieke interventies gevonden, die binnen alle media ingezet worden.

De meest verbale werkalliantie bevorderlijke interventies die binnen dit onderzoek naar voren kwamen waren: 'verbaal aansluiten op de jongere', 'afspraken maken met de jongere', 'reflectief zijn en hierbij feedback aan de jongere vragen' en 'interesse tonen' (Schrikker, W., 2007 geciteerd door Rosenboom, M., 2013; Respondenten, 2016). Bij non-verbaal gedrag was 'het meebewegen en meelachen met de cliënt' belangrijk. Ook het 'uit de rol stappen' werd hierbij aangehaald (Krantz, B., 2007). Dit werd in de interviews terug gezien bij de interventies van de therapeuten. De therapeuten zetten deze voornamelijk in om aan te sluiten op de jongere.

Medium-specifiek wordt er veel gedaan aan het vertrouwen geven en het aansluiten op de jongere. Dit gebeurt ook doormiddel van grenzen geven of verleggen. Bij beeldend geven de therapeuten veel ruimte voor eigen invulling aan de jongere. Om zo autonomie te bevorderen en hiermee aan te sluiten op de behoefte van de jongere (Smeijsters, H., Willemars, G., 2009).

Samenwerken
in therapie met
de therapeut –
JJI Lelystad



Binnen drama wordt er veel gewerkt met rollenspellen en vertrouwensspellen, waarbij improvisatie belangrijk is voor de werkalliantie van therapeut en jongere. Bij muziek wordt direct gebruik gemaakt van het medium om aan te sluiten op de jongere en daarmee de werkalliantie te bevorderen. Het samenspel is een hierbij een belangrijke interventie. Dit gebeurt door te starten met eenvoudige muziek om uit te bouwen naar complexere vormen. Tot slot wordt bij psychomotorische therapie gewerkt aan de werkalliantie door te starten met spel vormen en aan te sluiten op de behoefte van de jongere. Hierbij is het van belang niet te veel vragen te stellen als de jongere aangeeft daar geen behoefte aan te

hebben. Let op, een jongere kan dit ook non-verbaal aangegeven. Letten op lichaamshouding van de jongere is dus zeer belangrijk tijdens het plegen van interventies.

Behandelresultaten met de focus op inzet van werkaliantie binnen vaktherapie.

In vaktherapie creëert het hebben van een werkaliantie de mogelijkheid om uitdagingen en ervaringen aan te gaan die buiten de comfortzone van de jongere liggen. Het stelt de vaktherapeut in staat om zich te richten op de onderlinge samenwerking met de jongere. Tegelijkertijd stelt het de jongere in staat om zichzelf steeds meer bloot te geven in het medium. Hieraan is te zien dat de jongere open staat om de therapeut bij zijn proces te betrekken. De werkaliantie versnelt de ontwikkeling van de jongere binnen de therapie, zodat hij zich open kan stellen en aan zichzelf kan gaan werken. Zo durft de jongere zijn valkuilen onder ogen te zien en te benoemen. Het creëren van een werkaliantie, zorgt voor een positieve ervaring bij de jongere, dit kan zorgen voor een vernieuwde positieve omgeving (Smeijsters e.a., 2009). Het stimuleert de jongere om bij een vervolg behandeling, sneller een nieuwe vaktherapeutische behandeling te starten.

Discussie

Er zijn een paar discussiepunten bij dit onderzoek te vinden.

Allereerst zijn niet alle instellingen en inrichtingen die betrokken zijn bij 'Stay-Tuned' geïnterviewd. Dit kan een onvolledig beeld geven.

Ten tweede konden niet alle jongeren de vragen makkelijk beantwoorden, in verband met een lagere cognitie. Dit kan invloed hebben gehad op de antwoorden die ze hebben gegeven.

Tot slot kwam er gedurende de interviews naar voren dat de term 'werkaliantie' niet bij iedereen in het werkveld even bekend is. Dit maakte dat er, ondanks uitleg van de term, veel voorbeelden rondom werkrelatie en therapeutische houding voorbij kwamen. Hierdoor valt te betwijfelen of de werkaliantie hierbij goed genoeg naar voren is gekomen.

Conclusie

Vanuit het onderzoek, bleek het woord werkaliantie in de praktijk een verwarrend begrip te zijn. Bij veel therapeuten stond de therapeutische alliantie (de band) voorop en was de werkaliantie niet altijd bewust terug te vinden. Hierbij bleek ook dat therapeuten hun doelen vaak meer richten op het bereiken van de persoonlijke doelen van de jongere dan dat ze deze bewust inzetten op het bevorderen van werkaliantie. Dit heeft er voornamelijk mee te maken dat de therapeuten met het medium, verbaal en non-verbaal aansluiten op de behoeften van en op het niveau van de jongere. Vaak ging dit gepaard in samenwerking met de jongere.

In de beginfase zorgt de coachende manier van samenwerken vanuit de therapeut ervoor, dat de jongere zich langzaam openstelt. Het medium is hierin een bevorderende factor, omdat het makkelijker op de behoefte van de jongere inspeelt. Tegelijkertijd

zorgt het voor afleiding waardoor de jongere de therapie als minder inspannend en zwaar ervaart. Ook geeft de werking in het medium de jongere een gevoel van eigenwaarde. Bevorderende factoren hierbij zijn het verkrijgen van psycho-educatie en het inzetten van de ego-versterkende werkvormen. Deze elementen zorgen voor vertrouwen en autonomie binnen de therapie en zorgen voor een goede werkaliantie van de vaktherapeut en de jongere. Om meer zicht te krijgen op de functie van het medium in de werkaliantie, is een vervolg onderzoek nodig.

Aanbevelingen

Uit ons onderzoek komt naar voren, dat het medium een functie heeft in de werkaliantie. Tot op dit moment blijft de therapeutische alliantie een belangrijke factor in het opbouwen van de werkaliantie. Om meer zicht te krijgen op de werkelijke specifieke functie van het medium in de werkaliantie, is er verder onderzoek nodig. Vanuit dit onderzoek kunnen de volgende aanbevelingen meegegeven worden aan de praktijk en de collega-onderzoekers:

Om, binnen het werkveld, een eenheid te krijgen van het begrip werkaliantie wordt aanbevolen om het werkveld bewust te maken van het begrip, zodat therapeuten het bewust kunnen inzetten tijdens therapie sessies.

Vanwege de onduidelijkheid in het werkveld rondom het begrip werkaliantie, wordt aan collega-onderzoekers aanbevolen om het begrip werkaliantie duidelijk te definiëren en verspreiden, alvorens te starten met het onderzoek.

Tegelijkertijd is het van belang om een vervolgonderzoek te doen, zodat de werkaliantie voor alle disciplines zo duidelijk mogelijk gevisualiseerd wordt en de functie daarvan binnen vaktherapie duidelijk wordt. Een vervolgonderzoek wordt dan ook aanbevolen. Dit kan door de tot nog toe aangegeven interventies en kenmerken vakspecifiek op te schrijven en in een vragenlijst te zetten en de vragenlijst te verspreiden onder alle therapeuten binnen gedwongen kader.

Bij het doen van een vervolgonderzoek, is het heel belangrijk om de geïnterviewde therapeuten te vragen om een duidelijk en specifiek voorbeeld van een situatie. Hierbij wordt bedoeld op een praktijkvoorbeeld van echt één jongere.

Bronnenlijst

- Cleven, G. (2012); *In scene: Dramatherapie en ervaringsgerichte werkvormen in hulpverlening en begeleiding*; Houten: Bohn Stafleu van Loghum; pp. 45 & 46

- Degener, C., Sturm, A., Menger, A. (2013).; *De werkaliantie in het gedwongen kader, eindrapportage van een kwalitatief onderzoek naar de wijze waarop reclasseringswerkers een werkaliantie aangaan met cliënten*; Rotterdam: Hogeschool Rotterdam; p. 8, 17, 20, 26 & 31

- Dokkum, A. van (2015); *Muziektherapie en autonomieontwikkeling: Kwalitatief onderzoek naar ervaringen en effecten in de ambulante psychiatrie*; Tijdschrift voor vaktherapie (1); pp. 9-17
- Heffels, A. (2011); *Gesprekken met mijn puber*; Houten: Uitgeverij Unieboek Het Spectrum
- Hougard, E. (1994). *The therapeutic alliance: a conceptual analysis*; Scandinavian Journal of Psychology, 35(1), 67-85.
- Inspectie Jeugdzorg, Inspectie van het Onderwijs, Inspectie voor de *Gezondheidszorg & Inspectie voor de Sanctietoepassing (2007)*; *Veiligheid in justitiële jeugdinrichtingen: opdracht met risico's*; Utrecht; p. 51
- Klaassens, E., Hartog, H. den & Kooiman, K. (2014); *Verschillen de verschillen?; Exploratief onderzoek naar de werkaliantie van een ervaren en een minder ervaren psychotherapeut*; Tijdschrift voor Psychotherapie, (40), 6; pp. 405-414
- Kors, E (2006); *Hechting en Schaamte bij delinquenten*; Universiteit Twente; p. 13
- Schoot, T. & Hooren, S. van (2015); *Vaktherapie in het jongerenwerk: een positieve ontwikkeling*; Tijdschrift voor vaktherapie (3); pp. 17-27
- Pijnenburg, H., Hermanns, J., Yperen, T. van Hutschemaekers, G. , Montfoort, A. van. (2010); *Zorgen dat het werkt: Werkzame factoren in de zorg voor jeugd*; Amsterdam; Uitgeverij SWP; p. 37
- Rosenboom, M.(, Fontys, S., van Empel-Dentener, M., Fontys, M., Elias, C., Idris, B., & Boons, L.) (2013); *Alles over LVB, de handleiding*; Breda: scriptie
- Smeijsters, H. (2010); *Praktijkonderzoek naar interventies: Vaktherapie in Justitiële Jeugdinrichtingen en Gesloten Inrichtingen*; Tijdschrift voor vaktherapie Thema opgroeien en ontwikkelen; pp. 9-17
- Smeijsters, H., Kurstjens, H., Welten, J. & Willemars, G. (2009); *H6 Kwalitatief proces effectonderzoek*; Beeldend p. 20, Drama: pp. 7 &8, Muziek: p. 8, p. 18.
- Stinckens, N., Ulburghs, A., & Claes, L. (2009); *De werkaliantie als sleutelement in het therapiegebeuren: Meting met behulp van de WAV-12, de Nederlandstalige verkorte versie van de Working Alliance Inventory*; Tijdschrift voor klinische psychologie, 39, 44-60.
- Tieleman, M. (2011); *Levensfasen: de psychologische ontwikkeling van de mens*; Amsterdam: Boom Lemma uitgevers
- Verdonck, E., & Jaspaert, E. (2009); *Motivatie voor gedragsinterventies bij jeugdige justitiabelen*; Katholieke Universiteit Leuven: Leuvens Instituut voor Criminologie; pp. XI, 14,15, 16 & 19
- Willemars, G. & Helmich, M. (2010); *Praktijk onderzoek naar interventies: Beeldende therapie in Justitiële Jeugdinrichtingen en Gesloten Jeugdzorg*; Tijdschrift voor vaktherapie 2, jaargang 6; pp. 11-16